

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทพบริบาลแห่งชนเผ่ากับกลุ่มชาวไทยกาย อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH CARE DEITY AND THAI- KUI GROUP IN SANGHA DISTRICT, SURIN PROVINCE

ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร

รองผู้อำนวยการ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์

บทคัดย่อ

พิธีกรรมการแซนอาหะจวยของชาวไทยกายเป็นความเชื่อและพิธีกรรม ที่ได้ปฏิบัติตามและนับถือกันมาแต่โบราณ ได้มีการสืบทอดในรูปแบบของขั้นตอน องค์ประกอบ เครื่องบูชา และได้รับนับถือปฏิบัติกันมา ชาวไทยกายเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่าเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อพยพมาจากจำปาศักดิ์ จากการศึกษาเพื่อศึกษาถึงความเชื่อที่ชาวไทยกายมีต่อเทพบริบาล ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวไทยกายกับเทพบริบาล และความสำคัญของเทพบริบาลในฐานะที่กลุ่มชาวไทยกายเชื่อและบูชา การประกอบพิธีกรรมแซนอาหะจวยของชาวไทยกายนั้นเป็นการเพื่อสื่อสารกับเทพบริบาลในรอบปีแห่งการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวผลิตผลการเกษตร การเซ่นไหว้นี้ก็เพื่อการบูชา โดยแบ่งความสำคัญ ๒ ประเด็น นั่นคือ ๑) การเซ่นไหว้ในเดือน ๓ ของทุกปีเพื่อบูชาผลผลิตทางการเกษตร และ ๒) เซ่นไหว้เพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร และน้ำ วัฒนธรรมประเพณีนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ชาวไทยกายมีต่อเทพบริบาล ประดุจเป็นบุคคลสำคัญที่กลุ่มนี้ให้ความสำคัญและนับถือ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยกายเชื่อว่าเทพบริบาลนี้เป็นประดุจเทวดา อารักษ์ที่สถิตอยู่บนฟ้าแต่ชาวไทยกายมักนิยมสร้างศาลไว้ทางทิศตะวันตกหมู่บ้าน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก กลุ่มชาวไทยกายมีความเชื่อว่าเทพบริบาล สามารถคุ้มครองรักษา ให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขได้ไม่ว่าชาวไทยกายจะพลัดถิ่นไปทิศทางใดก็ตามจะมักนิยมสร้างศาลเพื่ออุทิศถวายแด่เทพบริบาลและในรอบปีจะมีพิธีกรรมเซ่นไหว้นี้เสมอโดยมีการประกอบพิธีกรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : อาหะจวย, เทพบริบาล, ชาวไทยกาย, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

San ArYhaJuay is a ritual of Thai – Kui people which had believed and practiced from ancient time. The ritual was inherited to generations in formed of processes, components and offerings. There were historical evidences indicated that Thai - Kui people has moved from Champasak area. This study was aimed to study belief of Thai –Kui people on health care deity, relationship between Thai – Kui

people with health care deity and prior of health care deity for Thai – Kui people. The proposed of San ArYhaJuay ritual was to connect to health care deity annually of planting and harvest time. This sacrifices aimed to worship the deity divided into 2 aspects 1) the 3rd month sacrifice to worship their products and 2) the sacrifice to ask for abundance of agriculture and water. This traditional culture showed relationship between Thai-Kui people and health care deity that the deity was majored priority and respected the group from the past till nowadays. The deity was believed as angel dwelled in sky but people placed the shrine for them mostly in the South of village and turn its front to the East. The deity was believed to protect and treat people to well-being. For Thai – Kui people, wherever they have settled down, the shrine will be built to worship health care deity and San ArYhaJuay ritual will be arranged annually.

Keywords : San ArYhaJuay, Health Care Deity, Thai-Kui Group, Surin Province

๑.บทนำ

พลังอำนาจเหนือธรรมชาติความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจ วิญญาณของบรรพบุรุษ ไสยศาสตร์ มนต์ตราสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดพิธีกรรม การบูชา การเซ่นไหว้ ระเบียบพิธี รูปแบบ ขั้นตอน และเครื่องบูชา ตามมาคือปรากฏในระเบียบพิธีกรรมทั้งนี้ก็เป็นผลสะท้อนสืบเนื่องที่มาจากความเชื่อเป็นฐานคตินั่นเอง จากระบบเหล่านี้พัฒนาการมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากการกล่าวที่ปรากฏไว้ในประวัติศาสตร์เล่าขานนั้นได้กล่าวว่า มนุษย์ในสมัยโบราณมีการใช้ชีวิตที่ต้องอิงอาศัยธรรมชาติ ผลิตผล วัตถุดิบ น้ำ อาหาร และที่อยู่ ตลอดจนถึงความปรารถนาในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก อาทิเช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ฝนฟ้า พืช สมุนไพร จึงส่งผลสะท้อนให้มนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์และผูกพันกับธรรมชาติ ฐานคติความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่มาคู่กับมนุษย์ เป็นความต้องการ เป็นสิ่งสัมพันธ์ในระบบโครงสร้างตามรูปแบบการอิงอาศัยของมนุษย์ เช่น มนุษย์ต้องการอาหาร ความอยู่รอด และความอุดมสมบูรณ์ ในอำนาจเหนือธรรมชาตินี้อาจไม่จำเป็นที่จะต้องพิสูจน์ เพราะมนุษย์ต้องการที่พึ่งหรือแม้จะพยายามอธิบายก็ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่เกินกว่าพลังอำนาจของมนุษย์ที่พึงรู้หรือควบคุมได้ โดยมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นมีพลังบางอย่าง^๑ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้มนุษย์เกิดการพัฒนากับการแสวงหาสิ่งที่เป็นเครื่องแสดงออกซึ่งความเครื่องเคารพบูชาสิ่งนั้นโดยมีความเชื่อว่าจะสามารถได้รับการคุ้มครอง และปลอดภัยด้วยเหตุนี้คนในสังคม ชุมชน จึงมีการเซ่นไหว้บูชา รวมถึงการวิงวอนขอร้องต่อสิ่งเหนือดั่งนั้นคนสมัยโบราณ

^๑รูปแบบ ฐิตญาโณ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๘.

มนุษย์จึงนับถือธรรมชาติ ต้นไม้ใหญ่ ภูเขา จอมปลวก ฯลฯ โดยยึดเป็นที่พึ่งและมีเชื่อว่ามีวิญญาณสถิตรักษาดูแลและสามารถให้คุณและให้โทษได้ เมื่อมีบุชาก็สามารถปกป้องคุ้มครองได้ สิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งทางจิตใจในระดับหนึ่งของมนุษย์ที่ยังต้องการที่พึ่งอื่นด้วย เป็นต้น ในระยะต่อมามนุษย์ได้มีความเชื่อว่าทั้งร่างกายหรือแม้แต่สัตว์ สิ่งของ หรือสถานที่ต่าง ๆ นั้นก็มีอำนาจ หรือวิญญาณบางอย่างสิงสถิตอยู่ด้วย เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตา มนุษย์เรียกสิ่งนั้นว่า ผี หรือวิญญาณ ทั้งสองชนิดนี้ไม่อาจแยกกันออกจากกันได้ ทว่าไปแล้วมนุษย์จะเข้าใจว่าสิ่งที่มีชีวิตหรือมนุษย์เองเมื่อตายไปย่อมกลายเป็นผีหรือวิญญาณที่ยังมีการอาศัยหรือวนเวียนอยู่ เรียกว่าผี นอกจากนั้นยังมีความเชื่อต่อไปอีกว่ายังมีวิญญาณอีกประเภทหนึ่งที่มีฤทธิ์อำนาจเหนือธรรมชาติหรือภูตผีวิญญาณ และสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถให้คุณและโทษได้นั้น เรียกว่าเทวดา การนับถือวิญญาณและเทวดาของชาวชนบทในกลุ่มชาวไทยกวยได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ถือได้ว่าเป็นระบบความเชื่อที่เหนียวแน่นในกลุ่มชาวไทยกวยที่ได้แสดงนอบน้อม บูชา เช่น ไหว้ที่มีต่อ เทพบริบาล ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญต่อชาวไทยกวยในด้านความอุดมสมบูรณ์ ฟ้าฝน น้ำ และการบริบาลให้เกิดความสุข ความเชื่อถือเหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีต แม้ยุคปัจจุบันนี้ก็ยังคงปรากฏการนับถือ ปฏิบัติบูชา และการประกอบพิธีกรรมต่อเทพบริบาลอยู่

๒. วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาถึงความเชื่อของชาวไทยกวยมีต่อเทพบริบาล
๒. เพื่อศึกษาถึงพิธีกรรม ขั้นตอน และเครื่องบูชาที่ชาวไทยกวยถวายต่อเทพบริบาล
๓. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของชาวไทยกวยที่มีต่อเทพบริบาล

๓. ขอบเขตการศึกษา

๑. ขอบเขตด้านเอกสาร คือ เอกสารทางวิชาการที่ได้นำเสนอไว้ในแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิเช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อประเพณี วัฒนธรรมการศึกษานี้มุ่งเน้นในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยกวย ที่มีต่อเทพบริบาล

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ บ้านศาลาสამัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ บ้านสะกาด ตำบลสะกาด อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่(๑) เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อที่เข้มแข็งและยังมีการปฏิบัติต่อความเชื่อนั้นอยู่จนถึงปัจจุบัน(๒) เป็นพื้นที่ที่มีอาจารย์และผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเป็นกลุ่มชาวไทยกวยจำนวนมาก(๓) เป็นพื้นที่ที่ยังรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมในพิธีกรรมและรูปแบบของพิธีกรรมไว้

^๒ คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, แปลโดยพระธัมมปัทมฐกเถา แปล ภาค ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖๙.

^๓ ธิดา โมศิริรัตน์ และ จันททอง ประเสริฐ, ศาสนาและพิธีกรรมของไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

๓.ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการเลือกข้อมูลหลักโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ตามความเชี่ยวชาญ ผู้รู้ ตามรายประเด็นดังนี้ ผู้ประกอบพิธีกรรมจำนวน ๒ คน ประชาชนชาวบ้านจำนวน ๕ คน ผู้ร่วมพิธีกรรมจำนวน ๒๐ คน ผู้ใหญ่บ้านจำนวน ๑คน พระสงฆ์จำนวน ๒ รูป

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการทำการศึกษาดังแต่เดือนมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

๔. วิธีดำเนินการศึกษา

๑.ศึกษาข้อมูลสารสนเทศเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารอบที่ชัดเจนครอบคลุม

๒.สำรวจพื้นที่กรณีศึกษาโดยเดินทางออกสำรวจบ้านศาลาสามัคคี เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไป พร้อมกับทั้งความรู้จากผู้ทำพิธีกรรม ผู้ร่วมพิธีกรรม ในชุมชน

๓.เตรียมการเก็บข้อมูลโดยการติดต่อประสานงานไปยังชุมชน และกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล เพื่อบันทึกวัน เวลา สถานที่ชัดเจน ในการลงเก็บข้อมูล

๔.เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเดินทางไปยังชุมชนที่ทำการศึกษาเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต โดยได้บันทึกเสียง ถ่ายภาพกิจกรรมต่างๆ

๕.การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถานที่เงียบสงบ ฟังและทบทวนเทปที่อัด ทำการถอดเทปประมวลข้อมูลและสรุปถอดข้อค้นพบจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และเกลาออกมาเรียบเรียงเป็นประเด็นตามกรอบที่ศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล

๖.การเขียนรายงาน โดยแบบพรรณนาวิเคราะห์พร้อมสรุปรายประเด็น

๕. ผลการศึกษา

ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการสรุปเพื่อมองภาพรวมผลที่ได้จากการศึกษา ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อสรุปที่ได้ตามกรอบวัตถุประสงค์ โดยได้จำแนกเป็นข้อสรุปแต่ละประเด็นดังการนำเสนอ

ความเชื่อของชาวไทยกวยที่มีต่อเทพบริบาล มีการปฏิบัติตามแบบความเชื่อแบบดั้งเดิม ยังมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้ ที่แสดงออกมาทาง การบูชา ความเชื่อที่ตนมี และการปฏิบัติความเชื่อ ที่มาแต่โบราณ เป็นความเชื่อเพื่อการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ปัญหาเรื่องฝนฟ้า ความแห้งแล้ง เพื่อความมั่นใจว่าจะเกิดความอุดมสมบูรณ์ได้ ชาวไทยกวยมีความเชื่อต่อเทพบริบาล เรียกเป็นภาษาถิ่นคือ อาหะจวย ตามความเชื่อของชาวไทยกวยเชื่อกันว่า อาหะจวยเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถประทานฝน น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ได้ตามช่วงเวลาแห่งการทำการเกษตร เป็นเทพที่รักษาคนเฒ่า เป็นที่พึ่ง และเชื่อว่าเทพบริบาลมีอยู่จริง ชาวไทยกวยได้สร้างศาลไว้ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ภายในศาล ประกอบด้วย หุ่นชาย หญิง ปืน รูปช้าง ม้า และหินที่เชื่อว่าเป็นที่สถิตของวิญญาณบางอย่างด้วย

พิธีกรรม ขั้นตอน รูปแบบ และเครื่องบูชา ที่กวยต่อเทพบริบาล มีการนับถือมาเป็นเวลานานและได้รับการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยกวยจะให้ความสำคัญมากเพราะต้องมีพิธีกรรมบูชาตามวาระประจำปี พิธีกรรมบูชาเทพบริบาลมีการจัดขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เป็นพิธีกรรมการเซ่นไหว้เทพบริบาลเพื่อถวาย ผลิตทางการเกษตรที่ตนได้เก็บเกี่ยว แต่ละปี และ ขึ้น ๖ ค่ำ

เดือน ๖ เป็นพิธีกรรมเซ่นไหว้เทพบริบาลเพื่อการบอกกล่าวถึงเวลาการลงทำการเกษตรแล้ว และเพื่อขอฝน น้ำ และให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ในการทำการเกษตรด้วย การประกอบพิธีกรรมบูชานี้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ๑. การจัดเตรียมเครื่องบูชา ที่ประกอบด้วย ผลไม้ ขอมหอม ดอกไม้สับยาศรี ผ้าสี รูป ช้าง ม้า รูปชาย หญิง

๒. การจัดเตรียมด้านบุคคล เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ร่วมในพิธีกรรม เวลา สถานที่

ระเบียบขั้นตอนพิธีกรรมจัดตามปฏิทินมีระเบียบพิธีกรรมขั้นตอนวัฒนธรรมประเพณี ของกลุ่มชาวไทยกวยมีโครงสร้างทางความเชื่อ มีระบบความเชื่อส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ มีต่อเทพบริบาล และคนกับพิธีกรรม คนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ได้รับการสืบทอดผ่านทาง พิธีกรรม ขั้นตอน ระเบียบพิธีกรรม มีการทำนายด้วยวัสดุอุปกรณ์ คือ ไช้ไก่สุก คางไก่ สิ่งเหล่านี้ได้ใช้ใน พิธีกรรมบูชา ที่ชาวไทยกวยเชื่อมีผลต่อการดำเนินชีวิต เป็นการทำนาย พยากรณ์ เป็นพิธีกรรม ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลของชาวไทยกวยตั้งแต่ เกิด จนตาย ที่มีอิทธิพลทั้งทางกิน การอยู่อาศัย การดำเนินชีวิต ของชนกลุ่มนี้

ความสัมพันธ์ของชาวไทยกวยที่มีต่อเทพบริบาล

ความสัมพันธ์ที่ปรากฏออกมาทางกายภาพ เช่น การปฏิบัติตามความเชื่อพิธีกรรม ที่ชาวไทยกวยมีต่อ เทพบริบาล หรือ อาหะจะจวย เทพที่ชนกลุ่มนี้นับถือ นับว่าเทพบริบาลเป็น สัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ น้ำฝน และผลผลิตทางการเกษตร ชาวไทยกวยโดยส่วนมากพึ่งพาธรรมชาติ เพราะต้องทำการเกษตร เป็นวงจรของชีวิตที่ต้องพึ่งพา อาศัย จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งของชาวไทยกวยที่มีต่อ เทพบริบาล ความสัมพันธ์นี้แสดงออกได้ทาง กายภาพ คือ ความเชื่อที่ชาวไทยกวยมีต่อเทพบริบาลคือ การบูชา การประกอบพิธีกรรม ประจำปีมีความยาวนานมากสายสัมพันธ์นี้มีมาแต่โบราณนับ ๑๐๐๐ ปี และมีการปฏิบัติมาถึงปัจจุบันนี้

คุณค่าทางจริยศาสตร์

พิธีกรรมของชาวไทยกวยที่มีต่อเทพบริบาล คือ คุณค่าในด้านขวัญกำลังใจ คุณค่าในด้าน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยกวยคือ ความกตัญญูกตเวที การบูชา ที่เกิดจากความเชื่อและพิธีกรรมที่ตนมีต่อเทพบริบาล สามารถเป็น โครงสร้างในการช่วยควบคุมพฤติกรรม เป็นเครื่องช่วยปลูกฝังพฤติกรรมในด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ พิธีกรรมเป็นเครื่องร้อยรัดความสัมพันธ์ของกลุ่มชนไว้ได้ เป็นการสร้างเครื่องขวัญและกำลังใจได้ในระดับที่ต้องพึ่งพาทางด้านจิตใจ และช่วยในด้านควบคุมพฤติกรรมทางด้านสังคมได้

๖. สรุปและข้อเสนอแนะ

ความเชื่อในพิธีกรรมบูชาของชาวไทยกวยในการศึกษาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการที่ ได้ลงพื้นที่ทำการศึกษาสรุปผลได้ว่า

ชาวไทยกวยมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องเทพบริบาล หรือ อาหะจะจวยมีความเชื่อว่ามีหน้าที่คอยปกป้องรักษา และประทานความอุดมสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคมกลุ่มชาวไทยกวยไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญเพียงเพื่อการ บูชาการเคารพเท่านั้น แต่มีบทบาทที่สำคัญคือส่งผลถึงความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในด้านการศึกษา

อาชีพ ประวัติศาสตร์ การกิน การอยู่ การใช้ชีวิต ของชุมชน ครอบครัว ในด้านการรวมกลุ่มทำให้เกิดการติดต่อ การสื่อสาร เศรษฐกิจที่มีผลกระทบตลอดถึงวัฒนธรรมการประกอบพิธีกรรมในกลุ่มชาวไทยกวยมีความเคารพและปฏิบัติตามผู้สูงอายุตั้งนั้นการรวมกลุ่มในพิธีกรรมบูชาเทพบริบาล จึงมีผลในการปกครองในระบบครอบครัว สังคมหมู่บ้านเป็นไปด้วยความสงบสุขเพราะสังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติตนในสังคมให้สมาชิกปฏิบัติตามด้วย

ข้อเสนอแนะการศึกษา

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย ควรให้การศึกษาและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อและการนับถือผีวิญญาณบรรพบุรุษ ที่ชาวบ้านให้การนับถือเคารพบูชา โดยให้โรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยม ในท้องถิ่นที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ได้ศึกษาและร่วมพัฒนาหลักสูตรนำไปสู่การปฏิบัติและวิเคราะห์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อพิธีกรรม ว่ามีความรู้ คุณค่า คติธรรม ที่ปรากฏในท้องถิ่นของตน สร้างความรู้สึภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้รักษา สืบทอด และมีการสานต่อพัฒนาต่อไปให้คงอยู่ตลอดไป

๒. หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อพิธีกรรมท้องถิ่นควรที่จะพัฒนาชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องควรพิจารณา เพื่อส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ดี

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือทั่วไป

ระแบบ ฐิตญาโณ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา : พระพุทธศาสนาในอินเดีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๓๐.

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. แปลโดยพระธัมมปัทมธรรมา แปล ภาค ๖. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

ธิดา โมสิกรัตน์ และ จำนงทอง ประเสริฐ. ศาสนาและพิธีกรรมของไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๘.